

Анатолій Черненко

кандидат юридичних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРО ПРАВО СЛІДЧОГО ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НА НАЛЕЖНІ УМОВИ ПРАЦІ

Важливе місце у структурі кримінального процесу займає стадія досудового розслідування. Таке місце та оцінка названої стадії кримінального провадження не є випадковою, бо від якості її результатів певною мірою залежить і оцінка усього кримінального провадження. Зважаючи на цю обставину досудове розслідування безперервно перебуває у центрі уваги науковців та постійно удосконалюється законодавцем. Слід зазначити, що реформування кримінальної процесуальної діяльності з метою її удосконалення триває не одне десятиліття і у цьому питанні багато чого зроблено, але ця діяльність все ще перебуває далеко від досконалості. За нашими оцінками, досудове розслідування перебуває серед найбільш проблемних стадій кримінального провадження. На проблеми цієї стадії ми не раз звертали увагу у своїх публікаціях, тому й оцінюємо її як найбільш проблемну [1-6]. На цю ознаку вказаної стадії вказували не лише ми. На проблемність даної стадії зверталася увага під час чисельних науково-практичних конференцій, але велика кількість проблемних питань залишаються не вирішеними, що й зумовлює необхідність подальшого обговорення саме питань пов'язаних з означеною стадією. Саме це й послужило причиною ще раз звернути увагу на питання проблем досудового розслідування та обрати вказані проблеми предметом цієї роботи. У своїй роботі ми хочемо звернути увагу на негативні умови досудового розслідування, що суттєво порушують права слідчих, а це й свою чергу обумовлює певні проблеми кадрового забезпечення органів досудового розслідування. Знаємо, що й ця тема не є новою. Науковці доходять висновку: «Будь які органи для належного виконання ними своїх завдань та функцій повинні мати належне фінансове, кадрове, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення тощо. До основних організаційних проблем досудового розслідування можна віднести: неналежне фінансове та матеріальне забезпечення органів досудового розслідування; неналежне кадрове забезпечення в органах досудового розслідування; неналежне технічне забезпечення в порівнянні з іншими європейськими країнами світу; неналежне інформаційне забезпечення, що проявляється в доволі вузькій співпраці між Україною та іншими державами» [7, с.10]. «На сьогоднішній день все більше набирає обертів проблема нехватки кадрів, в першу чергу, це зумовлено реформуванням як судової системи, так і реформуванням поліції

та прокуратури. Так, дана проблема зумовлює велику завантаженість вже діючих слідчих та слідчих-суддів, які не можуть справитися з таким напливом кримінальних справ. За статистикою на одного слідчого приходиться по десять, а то і більше справ. В сьогоденних реаліях не поодинокі випадки коли за одним слідчим числиться понад сто справ. Звичайно при таких умовах про повне, всебічне об'єктивне та швидке досудове розслідування не може бути й мови» [7, с.12].

На наш погляд, всі названі проблеми суттєво позначаються на якості досудового розслідування у негативному плані. До них, на наш погляд, також слід віднести умови досудового розслідування, а саме:

- доволі складна, а інколи, на наш погляд, надмірно складна процедура ухвалення кримінальних процесуальних рішень та виконання процесуальних дій;

- відсутність реальної допомоги у технічних питаннях (транспорті, виготовлення документації, фіксуванні процесуальних дій тощо);

- високий рівень навантаження на слідчих.

Ряд вчених додають: «...деяким особами, що здійснюють досудове розслідування властива ознака некомпетентності.

Некомпетентність таких осіб може виражатися в неналежному знанні норм чинного законодавств та відповідно в неможливості застосування відповідних норм на практиці. Обумовлено це постійними змінами та доповненнями в законодавство України у зв'язку з реформуванням...» [7, с.13].

На наш погляд, такий висновок вчених не зовсім точно сформульований. Переважна більшість слідчих мають вищу юридичну освіту, яку отримали у спеціалізованих навчальних закладах, котрі готують фахівців для органів досудового розслідування, тому їх компетентність не викликає сумнівів. А ось доволі складна процедура досудового розслідування, яка при цьому ще й постійно змінюється є суттєвою перешкодою у діяльності слідчих та ще й у поєднанні з надмірним навантаженням, може привести до помилок у їх роботі. Інколи складається враження, що процедура досудового розслідування виписана так, щоб як можна більше нашкодити слідчому й дати всі шанси підозрюваному уникнути відповідальності, завдати удару по боротьбі із кримінальними правопорушеннями. Прикладів такої процедури можна навести безліч, але щоб зрозуміти її суть, приведемо лише окремі з них. Наприклад, у слідчого є право на затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, але це право так зарегламентовано, що по суті його немає, бо слідчий тоді коли це потрібно для результатів досудового розслідування, реалізувати його не може. Або візьмемо порядок обчислення строків досудового розслідування. Таке враження, що цей порядок виписаний так, щоб слідчий не займався розслідуванням, а лише підраховував строки [3]. Нажаль наведеними фактами проблеми не завершуються, більше того вони поєднуються з чисельними теоретичними проблемами щодо формування доказової бази,

щодо функції яку здійснює слідчий тощо.

Звісно проблем досудового розслідування доволі багато, але, на наш погляд, серед основних слід назвати проблеми кадрового забезпечення органів досудового розслідування, бо лише кадри, тобто слідчі, здатні вирішувати проблеми. Нажаль, умови досудового розслідування не сприяють якісному кадровому забезпеченню органів досудового розслідування.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ не один десяток років здійснює підготовку фахівців для органів досудового розслідування і цю діяльність постійно удосконалює, але зараз не про це. Тут хочемо лише наголосити, що ця тема нам відома і знаємо безліч наших випускників, які мріяли стати слідчими, добре навчалися, свідомо готували себе до роботи слідчим, але пропрацювали невеликий термін й звільнилися. Ось лише одна доля нашого випускника, а вірніше випускниці, бо це дівчина. Студентка добре навчалася, більше уваги приділяла спеціальним дисциплінам: кримінальному праву, кримінальному процесу, криміналістиці та іншим, що формують знання, необхідні для слідчого. З відзнакою закінчила навчання на рівні бакалавра та магістратури і пішла працювати слідчим. Ми спостерігали за нею, за її професійною діяльністю. Знаємо, що за власні кошти вона зробила ремонт у службовому кабінеті, не ухилялася від роботи, завершила досудове розслідування не по одному кримінальному провадженню, але вистачило її лише на 10 місяців, після чого вона звільнилася. На питання; у чому причина? Пояснила, що робота дуже цікава, але кожного дня їй створювали такі умови, після яких вона дійшла висновку про неможливість подальшої роботи. На кадровій комісії де вирішувалося питання про її звільнення, керівники, котрі знали про її мрію працювати слідчим, погрозували тим, що вона не зможе повернутися до професії. Ми дуже жалкуємо про таку долю нашої випускниці, про мрію, яка не стала професією на все життя. А саме погане у тому, що це не єдиний подібний випадок, не хочемо наводити гірку статистику плинності кадрів органів досудового розслідування.

Всім відомо, що професіоналом слідчий стає через 3-5 років, а чи багато таких працює слідчими, чи є вони професіоналами і чи на довго залишаться у професії? Ось питання номер один. На наше переконання, давно вже слід тему умов досудового розслідування, прав слідчих на нормальні умови праці обрати пріоритетною та зробити все, щоб спочатку вивчити всі проблеми з негативними умовами досудового розслідування і обов'язково усунути ці проблеми, зробити умови для праці слідчого прийнятними для багаторічної плідної роботи. Думаємо, що лише забезпечений всім необхідним для продуктивної роботи слідчий зможе працювати тривалий час, стане професіоналом, а на посаду слідчого буде черга.

1. Черненко А.П. Спеціальне досудове розслідування – одна із форм досудового розслідування. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 7 черв. 2019 р.)*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 212-215.

2. Маренич А.А., Черненко А.П. Особливості реалізації прокурором функції процесуального керівництва досудовим розслідуванням за КПК України / *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 7 черв. 2019 р.)*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 113-116.

3. Черненко А.П., Шиян А.Г. Окремі питання щодо строків досудового розслідування. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні* : матер. XVIII Всеукр. наук. – практ. конф. (м. Дніпро, 28 лютого 2020 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 154-157.

4. Черненко А.П., Шиян А.Г., Гулян А.Д. Деякі особливості закінчення дізнання у кримінальних проступках. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 берез. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 345-347.

5. Черненко А.П., Шиян А.Г. Про повноваження національної поліції при обранні запобіжних заходів під час кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету №2/2020*. С. 426-429.

6. Черненко А.П., Прокопенко К.М. Окремі проблеми відновлення досудового розслідування після його зупинення / *Актуальні проблеми досудового розслідування: матеріали Регіонального круглого столу (Дніпро, 24 квітня 2020 р.)*. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 52-56.

7. Організаційно-правові проблеми досудового розслідування URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9743/%D0%94%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ольга Шармар

кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх
справ, м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО ПІДОЗРЮВАНОВОГО СТОСОВНО ЯКОГО УПОВНОВАЖЕНИМ ОРГАНОМ ПРИЙНЯТО РІШЕННЯ ПРО ПЕРЕДАЧУ ЙОГО ДЛЯ ОБМІНУ ЯК ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНОГО

Внаслідок повномасштабної агресії рф 24.02.2022 в Україну й масового потрапляння їх солдатів у полон Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування питань, пов'язаних із військовополоненими в особливий період» від 24.03.2022 р. закони «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», «Про Національну поліцію», КПК